

A
B
C
D
E

Handläggare: Gunilla Olofsson
Tfn: 08 - 508 25 605

Till
Socialtjänstnämnden

”De glömda barnen”.

Svar på skrivelse till socialtjänstnämnden från Karin Rågsjö (v), Monika Lindh (s) och Christer Öhgren (mp)
(1 bilaga)

Förslag till beslut

1. Socialtjänstnämnden åberopar tjänsteutlåtandet som svar på skrivelsen.
2. Socialtjänstnämnden aktualiserar behovet av en utbildning kring berörda målgrupper hos stadsledningskontorets (SLK) kompetensfond.

Eddie Friberg

Vera Josefsson

Sammanfattning

Socialtjänstnämnden överlämnade den 24 mars 2004 en skrivelse till socialtjänstförvaltningen om ”de glömda barnen”, från Karin Rågsjö (v), Monika Lindh (s) och Christer Öhgren (mp). I skrivelsen påtalas betydelsen av att utifrån ett barnperspektiv uppmärksamma barn till missbrukare och barn till föräldrar med psykiska funktionshinder samt behovet av att ge dessa barn redskap för att klara sin vardag. En förutsättning är att samtliga stadsdelar har tillgång till barngrupper eller annan verksamhet med inriktning att stödja barnen.

En enkät har skickats till stadsdelsförvaltningarnas barn- och ungdomsenheter. Frågeställningarna vidgades, till att innefatta även andra liknande gruppverksamheter som vänder sig till utsatta barn, som barn i våldsutsatta familjer, barn som lever i separationskonflikter samt barn till kriminella.

Socialtjänstförvaltningen anser att det är angeläget med en utbildning i hur man kan ”upptäcka” barn till missbrukare, barn till psykiskt funktionshindrade och barn som lever i våldsutsatta familjer samt hur livssammanhangen ser ut för dessa barn och ungdomar, för att kunna erbjuda hjälp i ett tidigt skede och därmed förhindra att barnen utvecklar omfattande egna problem. Utbildningen bör kopplas till övriga insatser som syftar till att förstärka barnperspektivet inom kompetensfondens kompetensutvecklingsstrategi för Individ- och familjeomsorgen.

Socialtjänstförvaltningen föreslår därför att socialtjänstnämnden aktualiserar behovet av en utbildning kring berörda målgrupper hos stadsledningskontorets (SLK) kompetensfond.

Ärendets beredning

Detta tjänsteutlåtande har utarbetats inom staben för utredning och projekt.

Bakgrund

Socialtjänstnämnden överlämnade den 24 mars 2004 en skrivelse till socialtjänstförvaltningen om ”de glömda barnen”, från Karin Rågsjö (v), Monika Lindh (s) och Christer Öhgren (mp). Skrivelsen biläggs tjänsteutlåtandet.

Skrivelsen i sammanfattning

I skrivelsen påtalas betydelsen av att utifrån ett barnperspektiv uppmärksamma barn till missbrukare och barn till föräldrar med psykiska funktionshinder samt behovet av att ge dessa barn redskap för att klara sin vardag. En förutsättning är att samtliga stadsdelar har tillgång till barngrupper eller annan verksamhet med inriktning att stödja barnen.

Socialtjänstförvaltningen gavs uppdraget att utreda följande frågor:

1. Hur kan staden i samverkan med annan redan verksam aktör bidra till att utifrån ett helhetsperspektiv förstärka insatserna för ”de glömda barnen” i stadsdelarna?
2. Är stadsdelsförvaltningarna intresserade av att starta grupper själva eller i samverkan med annan stadsdelsförvaltning för barn till missbrukare/barn till psykiskt sköra?
3. Vilken typ av utbildning behöver stadsdelsförvaltningarna för att starta barngrupper?
4. Vilka andra insatser, exempelvis fortbildning/utbildning och samverkan med andra kan vara aktuella för att lyfta frågan utifrån ett brett perspektiv?

Enkätundersökning

För att kunna besvara ovanstående frågeställningar har en enkät skickats ut till stadsdelsförvaltningarnas barn- och ungdomsenheter. Frågeställningarna har vidgats något, till att innefatta även andra liknande gruppverksamheter som vänder sig till utsatta barn, som barn i våldsutsatta familjer, barn som lever i separationskonflikter samt barn till kriminella.

Resultat av enkätundersökningen

Enkäten besvarades av 17 stadsdelsförvaltningar.

- Gruppverksamheter under våren 2004

7 stadsdelsförvaltningar har haft gruppverksamheter i egen regi, i samarbete med annan stadsdelsförvaltning eller extern aktör, för barn till missbrukare och/eller barn till psykiskt funktionshindrade (Spånga-Tensta, Rinkeby, Skarpnäck, Farsta, Liljeholmen, Hägersten och Skärholmen). Skarpnäck och Liljeholmen har dessutom verksamheter som riktar sig till barn som lever i separationskonflikter och Hägersten har en verksamhet som riktar sig till barn i våldsutsatta familjer (individuella samtal). Stadsdelsförvaltningarna Östermalms och Maria- Gamla stan har endast gruppverksamhet för barn som lever i separationskonflikter.

3 stadsdelsförvaltningar har tidigare haft gruppverksamhet, men tvingats lägga ner verksamheten p.g.a. bristande resurser eller svårigheter att rekrytera deltagare.

10 stadsdelsförvaltningar köper av eller hänvisar till externa aktörer.

Stadsdelsförvaltningarna har haft svårt att ange hur många barn och ungdomar som nås av gruppverksamheterna, men har i genomsnitt uppgett ca 5 deltagare per stadsdel under våren. Undantagen är stadsdelsförvaltningarna Skarpnäck, Hägersten och Skärholmen som uppgett att drygt 20 barn och ungdomar har deltagit per stadsdel i någon form av gruppverksamhet.

- Orsak till att gruppverksamhet inte erbjuds

Samtliga stadsdelsförvaltningar som besvarat enkäten uppger sig ha svårigheter med att rekrytera barn/ungdomar till gruppverksamheterna. Bristande underlag och resursbrist (tid och pengar) uppges huvudsakligen som skäl till att ingen gruppverksamhet erbjuds

inom stadsdelen. Flertalet gruppverksamheter som lagts ner har drivits i projektform av eldsjälar. När ekonomiska resurser har saknats har verksamheterna lagts ner. Verksamheterna har inte varit en del av stadsdelsförvaltningarnas etablerade utbud och därmed varit svåra att förankra i organisationen. Detta har i sin tur försvårat möjligheterna att rekrytera och att upprätthålla kontinuitet i gruppverksamheterna.

- Intresse för att starta gruppverksamhet

11 stadsdelsförvaltningar vill starta gruppverksamhet för barn till missbrukare eller barn till psykiskt sjuka, alternativt utveckla befintlig verksamhet, men då tillsammans med någon annan stadsdelsförvaltning eller extern aktör. Några stadsdelsförvaltningar uppger att de hellre köper platser av externa aktörer vid behov.

Stadsdelsförvaltningarna Kista och Skärholmen har vidareutvecklat sina gruppverksamheter utgående från tidigare erfarenheter. Mira-projektet i Kista har utvecklat en speciell pedagogik för att höja självkänslan hos gruppdeltagarna. Önskemål finns om att utveckla arbetssättet och arbeta i skolan inom ämnet livskunskap och projektmedel har sökts för detta. Verksamheten planeras att starta under hösten 2004. I Skärholmen erbjuder man samma gruppverksamhet oavsett vad föräldrarna har för problem och talar istället om "frånvarande föräldrar". Stadsdelsförvaltningen menar att det är svårt att kategorisera problemen och att flera problem förekommer i samma familj samt att det är lättare för familjerna att ta emot hjälp. Verksamheten ingår som ett permanent utbud.

- Utbildningsbehov

Flertalet av stadsdelsförvaltningarna har personal med olika former av gruppledd utbildningar, men har önskemål om att utbilda fler personer. Stadsdelsförvaltningarna önskar också mer utbyte och samarbete med externa aktörer för att på så sätt utveckla kunskap och erfarenhet.

- Insatser för att bredda perspektivet och förstärka befintliga insatser

Samtliga stadsdelsförvaltningar tror att ett utvecklat samarbetet både med andra stadsdelsförvaltningar och med externa aktörer skulle gynna målgrupperna. Flera stadsdelsförvaltningar anser att det är svårt att ensam upprätthålla olika gruppverksamheter och menar att verksamheterna blir för sårbara. En samordning av befintliga gruppverksamheter efterfrågas, även om närhetsprincipen är viktig i sammanhanget. Förstärkt samarbete mellan olika verksamhetsinriktningar som vänder sig till barn och ungdomar förordas. Familjecentraler tas upp som exempel på bra samarbetsform mellan olika huvudmän och verksamhetsgrenar.

Tillgång till ett brett utbud av fritidsverksamheter med stabila vuxenkontakter för alla barn och ungdomar lyfts fram som en generellt skyddande faktor för även utsatta barn och ungdomar.

Utbildningsinsatser riktade till personal inom förskolan och skolan framhålls som viktiga för att fler utsatta barn och ungdomar ska upptäckas och erbjudas stöd, liksom utbildningar riktade till utredande socialsekreterare.

En oro framfördes från en stadsdelsförvaltning om att eventuella negativa erfarenheter av socialtjänsten kan utgöra ett hinder för föräldrar att söka hjälp och att det därför kan vara bättre att gruppverksamheterna drivs av annan aktör.

För att säkerställa kontinuitet och kompetens förslår 2 stadsdelsförvaltningar att en centralt samlad verksamhet byggs upp inom staden i samarbete med externa aktörer.

Socialtjänstförvaltningens synpunkter

I Sverige lever ca 10 – 15 % av andelen barn och ungdomar i familjer där någon förälder har drogproblem eller har ett psykiskt funktionshinder (Ds 1996:57. Barn idag: Socialdepartementet). I stadens drogvaneundersökning för år 2002 uppgav 11 % av eleverna i årskurs 9 att de har någon i familjen som de tycker dricker för mycket alkohol. Missbruk hos någon av föräldrarna är den vanligaste orsaken till omhändertagande av barn (Vinnerljung, 1996). Omkring 20 –30 % av de patienter som vårdas inom vuxenpsykiatri är föräldrar till underåriga barn (socialstyrelsen 1999).

Ett samstämt forskningsstöd finns för att barn i familjer med alkohol eller andra drogproblem eller barn till föräldrar med psykiskt funktionshinder löper betydligt större risk för att själva utveckla olika former av problem. Kriminalitet hos föräldrar är också en riskfaktor liksom förekomst av våld i familjen.

Betydelsen av att nå dessa barn tidigt med olika stödinsatser är väl dokumenterat och har visat positiva och skyddande effekter när så har skett.

Enligt Stockholms stads handlingsprogram för barnkonventionen ska alla verksamheter inom staden ha barns bästa i främsta rum vid åtgärder som rör barn (barnperspektivet) och tillförsäkra barnets skydd och omvårdnad (artikel 3 FN:s barnkonvention).

Barn och unga är de grupper som ska prioriteras enligt beslut i stadens kommunfullmäktige. Erbjudandet av gruppverksamheter för barn till missbrukare och till föräldrar med psykiskt funktionshinder är något som prioriteras i stadens budget. Gruppverksamheterna stärker barns och ungas välfärd och bör ingå som en del i ett hälsofrämjande perspektiv för stadens barn och ungdomar.

Möjligheterna för barn och ungdomar att delta i gruppverksamheter ska finnas tillgänglig oberoende av var i staden man bor. Enkätundersökningen visar dock att det är relativt få utsatta barn och ungdomar som genom socialtjänsten deltar i olika gruppverksamheter. Hur många familjer från Stockholm som direkt vänder sig till olika externa aktörer för hjälp är svårt att uppskatta.

Arbetet med att nå fler utsatta barn och ungdomar i ett tidigt skede och erbjuda stödinsatser kan ses i flera steg.

Det *första steget* är att sprida kunskap om hur dessa barn och ungdomar kan ”upptäckas” samt vilka konsekvenser det får för barn och ungdomar när deras föräldrar har problem i form av exempelvis missbruk eller psykiskt funktionshinder.

Inom stadens ansvarsområden är, förutom socialtjänsten, förskolan och skolan viktiga sammanhang, liksom barns och ungdomars fritidsverksamhet. Samarbete mellan olika verksamheter som möter barn och ungdomar är av stor betydelse. Gemensamma utbildningssatsningar som vänder sig till personal inom olika barn- och ungdomsverksamheter är därför viktigt.

Verksamheter som möter vuxna med problem i form av missbruk, psykiskt funktionshinder eller våldsproblematik möter också föräldrar till dessa utsatta barn. Barnperspektivet måste även uppmärksammas inom dessa verksamheter så att barnens behov kan tillgodoses. Detta gäller både socialtjänstens verksamheter och andra huvudmäns. Landstingets beroendevård och vuxenpsykiatri är speciellt viktiga, liksom kriminalvården.

Landstingets verksamheter som direkt riktar sig till barn och ungdomar som mödra- och barnhälsovården och barn- och ungdomspsykiatrin är självklart också viktiga samarbetspartners.

När man väl ser dessa barn och ungdomar är *nästa steg* att erbjuda olika former av stöd. Vid samtal med utbildare från några av de externa aktörerna med mångårig erfarenhet inom området, framfördes synpunkten att det är viktigt att dessa barn och ungdomar ges möjlighet att träffa andra barn och ungdomar med liknande problemsituation och att de får tillgång till kunskap om sitt speciella sammanhang. Gruppverksamheter som har en bredare rekryteringsbas är bra, men ger inte ett tillräckligt stöd, anser de.

En positiv förebild inom området är verksamheten ”Trappan” i Uppsala. ”Trappan” erbjuder stöd till barn och ungdomar som lever i familjer med drogproblem, psykiska problem eller våldsproblematik. Dessutom erbjuds grupper i positivt föräldrastöd till föräldrarna.

Förslag

Ett av syftena vid fördelning av medel från stadens kompetensfond inom området Individ- och familjeomsorgen (IoF) är att öka det professionella förhållningssättet. Inom området IoF ska barn och unga prioriteras och insatser som ökar barnperspektivet betonas.

Med anledning av ovanstående anser socialtjänstförvaltningen att det är angeläget med en utbildning i hur man kan ”upptäcka” barn till missbrukare, barn till psykiskt funktionshindrade och barn som lever i våldsutsatta familjer samt hur livssammanhangen ser ut för dessa barn och ungdomar, för att kunna erbjuda hjälp i ett tidigt skede och därmed förhindra att barnen utvecklar omfattande egna problem.

Utbildningens huvudsyfte bör vara att öka kunskapen om utsatta barn och ungdomars levnadsvillkor och hur dessa villkor kan förbättras. Utbildningen kan dessutom vara ett led i uppbyggandet av lokala nätverk med nyckelpersoner från olika verksamheter inom stadsdelarna och med externa samarbetspartners.

Utbildningen bör kopplas till övriga insatser som avser att förstärka barnperspektivet inom kompetensfondens kompetensutvecklingsstrategi för Individ- och familjeomsorgen. Vidare bör utbildningen vända sig brett och omfatta olika verksamhetsgrenar inom stadsdelsförvaltningarna som inom sina speciella verksamheter möter barn och unga samt även till verksamheter som möter vuxna med ovanstående problematik. Utbildningen kan också involvera andra myndigheter som hälso - och sjukvården som inom sitt ansvarsområde kommer i kontakt med målgrupperna.

Inom området finns flera externa aktörer som bedriver utbildning, som Värdpunkten vid Ersta diakonisällskap (barn till missbrukare), Hela Människan i samarbete med Fryshuset (barn till missbrukare), Stiftelsen Barn- och Ungdomsforum (bl.a. barn till missbrukare), Källan (barn till psykiskt funktionshindrade), Bryggan (barn till kriminella) och Bågen/BuP (barn i våldsutsatta familjer). Dessa aktörer bör bjudas in för att medverka vid utformningen av en utbildning med ovanstående inriktning, då samtliga aktörer har mångårig erfarenhet och värdefulla kunskaper inom området.

Socialtjänstförvaltningen föreslår därför att socialtjänstnämnden aktualiserar behovet av en utbildning kring berörda målgrupper hos stadsledningskontorets (SLK) kompetensfond.